

VALMIUSSUUNNITELMA 2023 – Kannuksen kaupungin ja Kaustisen seudun kuntien varautuminen häiriötilanteisiin

YLEINEN OSA

Halsua

Kaustinen

Kannus

Lestijärvi

Toholampi

Veteli

Sisällysluettelo

1.	Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet.....	2
1.1.	Varautuminen ennaltaehkäisevänä toimintana.....	2
1.2.	Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen: jatkuvuussuunnittelu	2
1.3.	Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen	3
1.4.	Lainsäädäntö ja ohjeet.....	3
1.5.	Alueelliset ja kunnalliset uhka-arviot ja riskien arviointi	4
1.6.	Seudulliset yhteiset uhka-arviot (YTS2010, ja 2017 muokattuna).....	5
2.	Operatiivinen valmiussuunnitelma, häiriötilanteen hallinta	6
2.1.	Häiriötilanteen hallinnan tehtävät ja tavoitteet	6
2.2.	Johtamisjärjestelmä.....	6
2.3.	Kuntakonsernin johdon ja avainhenkilöstön hälyttämisen- ja informointijärjestelyt	7
2.4.	Luottamushenkilöelinten informointi.....	7
2.5.	Johtamispaikat	7
2.6.	Johtaminen ja tilannetietoisuus.....	8
3.	Viestinnän ja tiedottamisen peruslinjaukset	8
4.	Vastuut ja tehtävät häiriötilanteen hallinnassa.....	9
4.1.	Pelastuslaitoksen tuki häiriötilanteen hallinnassa	10
4.2.	Pelastustoiminta, väestön suojaaminen ja yhteistoiminta pelastuslaitoksen kanssa	10
5.	Toiminnan yhteensovittaminen	10
5.1.	Yhteydenpito ja yhteistoiminta: kuntayhtymät ja muut alueelliset toimijat	10
5.2.	Yhteydenpito ja yhteistoiminta: media.....	10
5.3.	Yhteydenpito ja yhteistoiminta: keskeiset elinkeinoelämän toimijat	10
5.4.	Yhteydenpito ja yhteistoiminta: valtion paikallis-, alue- ja keskushallinto.....	11
5.5.	Yhteydenpito ja yhteistoiminta: puolustusvoimat	11
5.6.	Yhteydenpito ja yhteistoiminta: järjestöt, kirkot ja muut uskonnolliset yhdyskunnat	11
6.	Poikkeusolojen valmiussuunnitelma, varautuminen poikkeusoloihin	11
6.1.	Poikkeusolojen uhkien arviointi	11
6.2.	Poikkeusolojen vaikutukset kunnan toimintaan ja toimintaedellytyksiin.....	11
6.3.	Kunnan hallinto ja valmiustoiminta poikkeusoloissa.....	12
6.4.	Varausjärjestelyt ja varaamisen vastuut (henkilöstön/kaluston/rakennusten)	13
6.5.	Väestönsuojelutehtävät ja väestönsuojeluorganisaatio	13
6.6.	Varautumiskoulutus ja harjoitukset.....	14
6.7.	Valmiussuunnittelun vastuut ja vastuuhenkilöt kuntakonsernissa	14
6.8.	Varautumisveloitteiden huomioiminen ostopalveluissa ja sopimusperusteisessä palvelutuotannossa	14
6.9.	Yhteistoiminta varautumisessa ja suunnitelmien yhteensovittaminen	15
6.10.	Pelastuslaitoksen tuki valmiussuunnittelulle.....	15

1. Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet

1.1. Varautuminen ennaltaehkäisevänä toimintana

Valmiussuunnitelman ja siihen liittyvien eri toimialojen valmiussuunnitelmien tarkoituksena on ohjata kunnan toimintaa niin, että kuntaorganisaation toiminta ja erityisesti sen perustehtävän hoitaminen sekä palvelutuotanto voidaan turvata kaikissa olosuhteissa mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Erityisesti on huolehdittava kunnan elintärkeiden toimintojen ylläpidosta eri turvallisuustilanteissa.

Varautumis- ja väestönsuojelutehtävistä kunta huolehtii itse sekä yhteistyössä muiden kuntien ja viranomaisten kanssa.

Turvallisuustilanteita ovat:

- normaaliolot
- häiriötilanteet
- poikkeusolot
- näiden tilanteiden aikana ilmenevät erityistilanteet

Normaaliolojen toiminta pyritään turvaamaan mahdollisimman pitkään eri turvallisuustilanteissa.

Valmiussuunnittelu käsittää organisaation toiminnan suunnittelun häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, sekä tarpeelliset ennakkotoimenpiteet tämän toiminnan varmistamiseksi. Eri suunnitelmien on täydennettävä toisiaan. Toimintavalmiuden luomiseksi ja ylläpitämiseksi tarvittava suunnittelu ja sen edellyttämät muut valmistelut muodostavat kokonaisuuden, johon sisältyy organisaatiosta riippuen erilaisia toimia.

1.2. Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen: jatkuvuussuunnittelu

Kunnan kokonaisvarautuminen muodostuu kunnan valmiussuunnitelmasta, kunnan eri toimialojen valmiussuunnitelmista, sekä virastojen ja laitosten pelastussuunnitelmista. Suunnitelmaa täydentävät yhteistyöviranomaisten valmiussuunnitelmat, sekä niiden yritysten valmiussuunnitelmat, joiden toiminta perushuollon, teollisuustuotannon, energiahuollon ja infrastruktuurin alueilla ovat kunnan toimintojen kannalta välttämättömiä.

Valmiussuunnittelun ja varautumisen perustana on normaaliolojen organisaatio- ja johtamisjärjestelmä, jota kulloisenkin tilanteen ja säädösten edellyttämällä tavalla laajennetaan tai supistetaan. Valmiussuunnitelmassa selvitetään, miten välttämättömät tehtävät hoidetaan normaaliajan erityistilanteissa ja poikkeusoloissa. Kaupunginjohtaja ja toimialajohtajat ohjaavat, johtavat ja yhteen sovittavat, sekä valvovat eri toimialojen varautumista. Kukin toimiala vastaa oman alansa valmiussuunnittelusta ja varautumisesta toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi.

Osa toiminnoista ja palveluista, joita kunta normaalioloissa on ottanut hoitaakseen tai jotka sille

on asetettu lainsäätäjän toimesta, joudutaan ääritilanteissa katsomaan väistyviksi toiminnoiksi. Näistä siis vapautuu sekä henkilö- että muita aineellisia voimavaroja, joita soveltuvin osin ohjataan korostuvien toimintojen suorittamiseen.

1.3. Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen

Tärkeitä päämääriä kunnan toimintojen jatkuvuuden kannalta ovat:

- Nopea ja keskitetty päätöksenteko on järjestetty. Johtamis- ja päätöksentekomenettelyt on määritelty ja esitetään hallintosäännössä. Henkilövarausesitykset puolustusvoimille ja tilavaraukset on tehty.
- Johtoryhmä kokoontuu päätöskykyisenä < 30 (kolmessakymmenessä minuutissa) kokoontumiskutsusta.
- Elintärkeiden toimintojen häiriötön turvaaminen on varmistettu.
- Jokainen toimiala esittää valmiussuunnitelmassaan järjestämisvastuulleen kuuluvat elintärkeät toiminnot, haavoittuvuusanalyysin ja toteuttamansa varautumistoimet.

Turvallisuus- ja toimintakulttuurilla tarkoitetaan niitä arvoja ja asenteita, ammattitaitovaatimusta, ajantasaisten normien luomista ja turvallisuusvaatimukset täyttäviä toimintatapoja koko kuntakonsernissa.

Kunta esittää vaatimuksen hyväksyä sama turvallisuuskulttuurikäsite niiltä kunnan alueella toimivilta palveluntuottajilta, joiden toiminta liittyy yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kunnan alueella.

Valmiussuunnitelman yleinen osa on julkinen asiakirja. Muiden suunnitelmien ja erityisesti niiden liitteiden julkisuusaste määritellään erikseen ja siitä vastaa kunkin suunnitelman valmistelija, ellei tässä valmiussuunnitelman yleisessä osassa määrätä muuta.

1.4. Lainsäädäntö ja ohjeet

mm. seuraavien lakien, asetusten ja säännösten nojalla:

- kuntalaki
- valmiuslaki
- puolustustilalaki
- pelastuslaki
- pelastusasetus
- poliisilaki
- sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö
- valtioneuvoston asetus pelastustoimesta
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta
- Terveydenhuoltolaki

Kunnalle ja sen eri hallintokunnille on annettu ohjeita ja määräyksiä mm. seuraavien valtionhallinnon toimielinten päätöksillä:

- valtioneuvosto
- sisäasiainministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- ympäristöministeriö
- kauppaja- ja teollisuusministeriö
- aluehallintovirasto sekä ELY-keskus
- sotilaslääni

Lisäksi kunnalla on hallintosääntö.

Lait kokonaisuudessaan tarkasteltavissa internetissä osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/>

1.5. Alueelliset ja kunnalliset uhka-arviot ja riskien arviointi

Tässä asiassa seurataan Keski-Pohjanmaan alueellista riskiarviota ja täydennetään sitä kuntien omilla arvioilla sekä kansallisella riskiarviolla. Riskiarvioidokumentit ovat suunnitelman liitteenä. Maakunnan pinta-ala on 6462,93 km², josta on maa-alueita 5019,98 km², sisävesiä 199,60 km² ja merialueita 1243,35 km². Väkiluku on ollut vuonna 2022 noin 67000 joka muuttuu huomattavasti kausiluonteisella vaihtelulla.

Keski-Pohjanmaan kunnista Kokkolalla on eniten merialuetta ja Lestijärvellä eniten sisävesialuetta. Sekä asukasluvultaan että kokonaispinta-alaltaan merialueet mukaan lukien Keski-Pohjanmaa on Manner-Suomen pienin maakunta. Arviointi perustuu alueelliseen riskiarvioon vuodelta 2023.

Paikallisesti on arvioitu seuraavat riskit todennäköisimmiksi:

- sähkösaannin katkeaminen myrskyn tai laiterikon seurauksena
- tietoliikenteen pitkäaikainen toimintahäiriö laiterikon, palvelunestohyökkäyksen tai muun syyn johdosta
- ruoan ja päivittäistavaroiden tuotantohäiriöt
- tavarakuljetusten häiriöt ja onnettomuudet
- puhtaan veden saanti kuivuuden, veden saastumisen, sähkökatkoksen tms. syyn johdosta
- vedenpuhdistamojen toiminta pitkittyneissä ongelmatilanteissa
- pohjaveden saastuminen ja pilaantuminen
- pandemiat
- alkutuotannon taloudelliset toimintamahdollisuudet

Alla olevat riskit ja uhkamallit ovat em. riskien laajempia esiintymismuotoja ja esitetty tässä vastatoimenpiteiden suunnittelun tueksi.

1.6. Seudulliset yhteiset uhka-arviot (YTS2010, ja 2017 muokattuna)

- voimahuollon vakavat häiriöt
- tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt - kyberuhkat
- kuljetuslogistiikan vakavat häiriöt
- yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt
- elintarvikehuollon vakavat häiriöt
- rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt
- julkisen talouden rahoituksen saatavuuden häiriintyminen
- väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt (mm. pandemia)
- suuronnettomuudet, luonnon ääri-ilmiöt ja ympäristöuhkat
- terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava rikollisuus
- rajaturvallisuuden vakavat häiriöt
- poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus
- sotilaallisen voiman käyttö
- hybrdivaikuttaminen, media/sosiaalinen media, mis-/disinformaatio, trollit
- demografiset muutokset
- ilmastonmuutos
- yritysten ja muut taloudelliset maariskit

Näistä johtuvia häiriöitä

- Sähköenergian saannin, siirron tai jakelun häiriintyminen
- Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien käytettävyyden häiriintyminen
- Tieto- ja viestintäteknologisen (ICT) infrastruktuurin vaurioituminen
- Valtakunnallisen radio- ja televisio toiminnan häiriintyminen
- Kuljetusten häiriintyminen
- Tuontipolttoaineiden saatavuuden häiriintyminen
- Polttoainejakelun häiriö
- Päivittäistavara huollon häiriö
- Vesihuollon (ml jätevesihuolto) häiriintyminen, myös kuivuus
- Jätehuollon häiriintyminen
- Kaukolämmön toimitushäiriö
- Maksujen välityksen lamautuminen
- Käteisen rahan saatavuuden häiriintyminen
- Valtion ja kuntien luottokelpoisuuden romahtaminen
- Vakuutusyhtiön vakavaraisuuden tai jälleenvakuutus suojan pettäminen
- Pandemia tai muu laaja-alainen tartuntatautilanne
- Vakava eläin- ja kasvitautiepidemia
- Eliöiden joukkokuolema
- Alkutuotannon toimintaedellytysten heikkeneminen
- Maa- tai vesialueen laaja-alainen saastuminen
- Myrsky tai tulva- ja pato-onnettomuus

- Vaarallisiin aineisiin (CBRNE-uhka) liittyvä onnettomuus
- Maa-, meri- tai ilmaliikenne-onnettomuus
- Suomalaisiin kohdistunut onnettomuus tai teko ulkomailla
- Terrori-isku tai sen selkeä uhka
- Väestön turvallisuutta laajasti vaarantava rikollinen teko
- Yhteiskunnan toimintoja laajasti vaarantava rikollinen teko
- Rajaturvallisuuden vaarantuminen
- Laajamittainen maahantulo
- Valtion toimintakykyä haittaava vaikuttaminen
- Ulkomaankaupan häiriintyminen
- Joukkotuhoaseilla uhkaaminen
- Informaatio-operaatio
- Provokatiivinen alueloukkaus
- Aseellinen välikohtaus
- Yllätykseen pyrkivä sotilaallisen voiman käyttö
- Laajamittainen sotilaallisen voiman käyttö
- Kasvukeskusten ulkopuolinen autioituminen
- Maineen ja luotettavuuden heikkeneminen
- Yleisen lainkuuliaisuuden ja järjestyksen romahtaminen

2. Operatiivinen valmiussuunnitelma, häiriötilanteen hallinta

Tämä suunnitelma on tarkoitettu otettavaksi käyttöön normaaliolojen erityistilanteissa, häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Suunnitelman mukaisten toimenpiteiden käynnistämisestä päättää kaupunginjohtaja.

Yksittäisen toimialan valmiussuunnitelman käyttöönottopäätöksen voi tehdä toimialajohtaja tai hänen sijaisensa.

Suunnitelma ei suoranaisesti tarjoa ratkaisuja eri skenaarioihin, vaan toiminta käynnistetään tilanteen havainnoidun ja arvioidun vakavuuden perusteella ja toimitaan sen mukaisesti.

2.1. Häiriötilanteen hallinnan tehtävät ja tavoitteet

Kuntaorganisaation keskeinen päämäärä erityistilanteen esiintyessä on varmistaa kunnan asukkaiden turvallisuus ja hyvinvointi toimimalla päämäärätietoisesti ja tehokkaasti hyödyntäen kaikkia kunnan ja yhteistyötahojen voimavaroja.

Kunta ylläpitää jatkuvasti ajantasaista tietoa omasta ja yhteistyöverkoston rakenteesta, resursseista ja vastuuhenkilöistä varmistaakseen johtokeskuksen kyvyn erityistilanteessa ylläpitää reaaliaikaista tilannekuvaa ja reagoida välittömästi sen muutoksiin.

2.2. Johtamisjärjestelmä

Johtamisjärjestelmä pohjautuu normaalioloissa käytettävään johtamisjärjestelmään, johon

tehdään tarvittavat tehostustoimenpiteet häiriön vakavuuden mukaan.

2.3. Kuntakonsernin johdon ja avainhenkilöstön hälyttämisen- ja informointijärjestelyt

Jokaisen seutukunnan kunnan sekä Kannuksen kaupungin johtoryhmällä on oma sovellettu yhteisesti laaditusta hälytysjärjestelystä tarkennettu toiminnan käynnistysjärjestelmä ja ohje, sekä ennalta määritelty toimintatapa informaation levittämiseen. Kaikki ne pohjautuvat normaaliolojen toimintaan tarvittavilla tehosteilla muokattuna.

Kunta varmistaa, että pelastuslaitoksella, poliisilla, Länsi- ja Sisä-Suomen AVI:lla, sekä muilla kunnan tärkeiksi määrittämällä yhteistyökumppaneilla on tiedossaan hälytyskaavio, mistä ilmenevät hälytettävät henkilöt vastuualueineen. Yhteystietojen tulee sisältää henkilöiden kotiosoite, virka- ja henkilökohtaiset puhelinnumerot ja sähköpostiosoite, sekä mahdollinen VIRVE-puhelinnumero.

2.4. Luottamushenkilöelinten informointi

Normaalioloissa kaupunginjohtaja tai hänen varahenkilönsä tai heidän määräämänsä johtoryhmän jäsen tiedottaa valmiutta koskevista viranhaltijatoimenpiteistä kaupunginhallituksen ja valtuuston puheenjohtajille tai heidän ollessaan estyneinä varapuheenjohtajille sekä niiden lautakuntien puheenjohtajille, joiden toimialaa asia koskee. Informaation tulee sisältää tieto aiotusta tai kiireellisenä toteutetusta toimesta, perusteista ja siitä kenen päätöksellä toimi on toteutettu.

Normaaliolojen erityistilanteessa toimitaan samoin, mutta sisältöön liitetään tarvittava tilannekuva.

Normaaliolojen erityistilanteessa informointikynnys ylittyy, mikäli tapahtuma uhkaa kunnan alueella oleskelevien terveyttä tai turvallisuutta, sillä on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia tai arvioidaan tapahtuman ylittävän valtakunnallisen uutiskynnyksen.

2.5. Johtamispaikat

Kunta vastaa johtokeskustilan järjestämisestä, viestilaitteiden ylläpidosta ja toimintavalmiudesta. Kunnan johtokeskuksessa tulee olla valmius varavoiman kytkemiseen. Johtopaikan tulee mahdollisuuksien mukaan olla sellainen, jota normaalistikin käytetään, eli yhteydet ja toiminnan puitteet ovat tällöin jo valmiiksi kunnossa. Kunnan erityinen johtokeskus saatetaan toimintaan silloin, kun tilanne edellyttää keskitettyä johtamista. Kaupunginjohtaja antaa käskyt kunnan johtamistoiminnan siirtämiseksi johtokeskuksen tiloihin ja johtaa kunnan toimintaa normaalivaltuuksillaan tai kun valmiuslaissa tarkoitettu päätös toimivaltuuksien soveltamisesta on lainvoimainen, päätöksen mukaisin valtuuksin.

Johtokeskustilat otetaan käyttöön silloin, kun tilanne kaupunginjohtajan arvion mukaisesti sitä vaatii. Viimeistään silloin kytketään kaikki viesti- ja tiedonsiirtoyhteydet, asennetaan tarvittavat

laitteet paikoilleen ja kutsutaan tarvittava tilannehenkilöstö paikalle.

2.6. Johtaminen ja tilannetietoisuus

mm. *tilannekuvaryhmää* koskevat järjestelyt.

Oikean tiedon saatavuus ja luotettava tilannekuva luovat edellytykset päätöksenteolle. Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamisjärjestelyt ja sitä tukeva tilannetietoisuus ovat yhteiskunnankriisivalmiuden kannalta keskeinen osa kokonaisuusturvallisuutta. Häiriötilanteiden laaja-alaisten vaikutusten ulottuminen useiden hallinnonalojen toimialueelle edellyttää kykyä koota ja välittää poikkihallinnollista ja yhteen sovitettua tilannekuvaa. Yhteistoiminta-alueella (Oulu) on perusteilla sote-tilannekeskus, joka tuottaa tilannetietoa sosiaali-, terveydenhuollon ja pelastuksen resurssien riittävydestä ja yleiskuvaa tilanteesta.

Tilannekuva on yksi tärkeimmistä päätöksenteon perusteista kaikilla toiminnan tasoilla. Luotettava tilannekuva, toimivaltaisen viranomaisen käsitys tapahtuneesta ja siihen vaikuttaneista tekijöistä sekä arvio tilanteen kehitysvaihtoehdoista, on keskeinen edellytys päätöksenteolle kaikilla tasoilla. Kunnan tehtävänä on pitää omalta osaltaan yllä tilannekuvaa ja raportoida tilanteesta aluehallintovirastolle, pelastusviranomaiselle ja paikallisille yhteistoimintatahoille, tehdä tärkeitä peruspalveluja koskevia päätöksiä ja huolehtia tiedottamisesta ja muusta kuntalaisten ohjaamisesta. Johtamisessa tarvittavan tilannetietoisuuden muodostamisessa keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa seuraavien asioiden selvittäminen ja arviointi:

- mitä on tapahtunut,
- ketkä ovat aktiivisia toimijoita tilanteessa,
- mistä häiriötilanne johtuu,
- mitkä ovat häiriötilanteen vaikutukset yhteisölle yleisesti,
- mitkä ovat häiriötilanteen vaikutukset omalle toiminnalle lyhyellä ja pitkällä aikavälillä häiriön mahdollisesti pitkittyessä,
- tilanteen kehittymisen vaihtoehdot,
- mitä toimenpiteitä häiriötilanteen hallitsemiseksi tulisi toteuttaa,
- mitä muut toimijat tekevät tilanteessa,
- ovatko omat resurssit riittävät, resurssien jakaminen ja priorisointi,
- mitä muita resursseja on mahdollisesti käytössä ja miten ne saadaan käyttöön,
- keneltä me tarvitsemme tietoa, ja ketkä tarvitsevat tietoa meiltä.

Tilannekuvan seurannan yksityiskohtaiset järjestelyt hoidetaan käytettävissä olevien henkilö- ja materiaalien resurssien mukaan.

3. Viestinnän ja tiedottamisen peruslinjaukset

Kriisiviestintä on tehostettua viestintää poikkeuksellisessa tilanteessa. Kriisiviestinnän

päätehtävänä on:

- varoittaa tapahtuneesta,
- antaa toimintaohjeet lisävahinkojen välttämiseksi,
- estää huhujen leviäminen ja
- auttaa organisaatiota palautumaan normaalitilaan

Kunta huolehtii paikallisella tasolla tiedottamisesta. Tiedotustoiminnan pohjana ovat kunnallislain määräykset sekä kunnallinen tiedotusorganisaatio.

Onnettomuus-, uhka- ja erityistilanteissa sekä poikkeusoloissa tiedon tarve kasvaa voimakkaasti. Näissä tilanteissa tiedotustoimintaa on tehostettava ja siihen on varattava riittävät toimintaedellytykset. Kunnan tehtävänä on hyvässä yhteistyössä avustaa tiedottamisessa, jotta pelastusviranomaisen voi keskittyä varsinaisen tilanteen hoitamiseen. Esimerkiksi onnettomuustilanteissa tiedotusvastuu kuuluu pelastustoimintaa johtavalle viranomaiselle (pelastuslaitos tai poliisi).

Kunnan tiedotus erityistilanteissa perustuu normaaliolojen tiedotussuunnitelmaan. Kriisitilanteesta aiheutuu poikkeava mediatilanne, jossa normaalit viestinnän keinot eivät riitä. Tiedon tarpeen voimakkaan kasvun vuoksi on varmistettava kaikkien tiedotustapojen tehokas käyttö ja tarvittavan henkilöstön varaaminen. Viestinnän tulee olla samansisältöistä ja monikanavaista, sillä eri kohderyhmät käyttävät eri viestimiä.

Kunnan tiedotuspäällikkö johtaa ja vastaa yhteistyössä kunnan johdon kanssa erityistilanteiden tiedottamisesta kuntalaisille, aluehallintovirastolle, muille yhteistyöviranomaisille ja tiedotusvälineille sekä tarvittaessa muille kunnille.

Häiriötilanteissa sisäinen viestintä hoidetaan aina ensin. Häiriötilanteessa oman henkilökunnan pitää tietää tapahtuneesta niin paljon, että se osaa toimia tilanteen vaatimalla tavalla. Viestintä ei saa erityistilanteissa missään olosuhteissa perustua pelkästään matkapuhelimiin. Mahdollisuuksien mukaan on varauduttava käyttämään VIRVE-viranomaisverkkoa. Häiriötilanneviestinnässä tulee myös varautua tilanteisiin, joissa sähköä ei ole ja tietoverkot eivät toimi.

4. Vastuut ja tehtävät häiriötilanteen hallinnassa

Operatiivinen vastuu on kulloinkin toimivaltaisella viranomaisella. Esimerkiksi onnettomuustilanteessa pelastuslaitoksella on ensin vastuu mutta kun akuutti tilanne on selvitetty, siirtyy vastuu yleensä kunnalle.

Yksittäisissä kohteissa häiriötilanteita hallitaan kohteen turvallisuus- tai pelastussuunnitelman mukaisin toimenpitein.

Jokainen toimialajohtaja osallistuu oman toimialansa häiriötilanteen hallintaan ja muutoin

yhteistoimintatilanteessa siltä osin, kun hänen toimialalleen on osoitettu tehtäviä. Muuten kuntakonsernin organisaatio toimii kuten normaalioloissa.

4.1. Pelastuslaitoksen tuki häiriötilanteen hallinnassa

Pelastuslaitos tukee kuntaa erilaisissa tilanteissa vakavuudesta ja tapahtumien laadusta riippuen ja voi auttaa häiriötilanteesta selviytymisessä omalla resurssillaan. Keski-Pohjanmaan alueella ensihoidon järjestämistä vastuu on Soitella. Vakavissa onnettomuustilanteissa pelastuslaitos ottaa johtovastuuta tarvittavaksi ajaksi tilanteiden seuraamiseksi.

4.2. Pelastustoiminta, väestön suojaaminen ja yhteistoiminta pelastuslaitoksen kanssa

Kunnan toimialajohtajat vastaavat siitä, että niihin toimialojen hallinnoimiin tiloihin, joihin pelastuslainsäädäntö edellyttää pelastussuunnitelmaa, suunnitelma on laadittu ja esitettävissä pelastusviranomaisille ajantasaisina sekä, että siitä on tiedotettu rakennusten käyttäjille. Valmiussuunnitelmissa esitellään toimialan tehtävät pelastustoiminnan tukemisessa ja se, miten näihin tehtäviin on luotu valmius sekä normaali- että poikkeusoloissa.

Pelastuslaitos huolehtii alueellaan väestön varoittamisesta vaara- ja onnettomuustilanteessa sekä siihen tarvittavasta hälytysjärjestelmästä.

Normaaliolojen onnettomuuksissa väestön suojaamisen keskeisiä keinoja ovat suojautuminen asuin- ja muihin sisätiloihin sekä evakuointi. Lisäksi väestön suojaamiskeinona ovat käytettävissä väestönsuojat, joiden käyttöönotto-tilanteina nähdään lähinnä poikkeusolojen vakavimmat uhkat.

5. Toiminnan yhteensovittaminen

5.1. Yhteydenpito ja yhteistoiminta: kuntayhtymät ja muut alueelliset toimijat

Häiriötilanne harvemmin koskee pelkästään yhtä alueen kuntaa, joten naapurikuntien ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa kartoitetaan ja keskustellaan valmiuden tilanne normaalioloissa ja sovitetaan yhteen asiaan liittyvät suunnitelmat. Resursseja voidaan tarvittaessa jakaa ja lainata puolin ja toisin.

5.2. Yhteydenpito ja yhteistoiminta: media

Median kanssa yhteistoiminta käsittää hyvähenkisen keskusteluyhteyden ylläpitämisen hiljaisina uutisaikoina, ja tarvittaessa tiedotteiden syöttämisen medialle ennakoivasti.

5.3. Yhteydenpito ja yhteistoiminta: keskeiset elinkeinoelämän toimijat

Elinkeinoelämän toimijoiden kanssa keskustellaan mm. elintarvike-, polttoaine-, kone- ja rakennusasioista sekä energia- ja vesihuollon ja viestintäyhteyksien varmistamisesta häiriötilanteessa.

5.4. Yhteydenpito ja yhteistoiminta: valtion paikallis-, alue- ja keskushallinto

Aluehallintovirasto (AVI) sovittaa yhteen alueen varautumista ja lisäksi hoitaa sille varautumisessa osoitettuja tehtäviä, joista tärkeimpiä ovat viraston omat valmiussuunnittelutehtävät ja valmiuden koordinointi.

Viranomaisten johtaessa turvallisuuteen liittyviä tilanteita alueella, AVI tukee toimivaltaisia viranomaisia ja tarvittaessa sovittaa yhteen niiden toimintaa.

5.5. Yhteydenpito ja yhteistoiminta: puolustusvoimat

Puolustusvoimien kanssa tapahtuva yhteistoiminta liittyy rauhan aikana VAP-päivityksiin, kalusto- ja kiinteistövarauksiin sekä keskusteluyhteyden ylläpitoon varautumisen asioista.

Puolustusvoimat saattaa järjestää myös omia harjoituksiaan aika ajoin kunnan alueella. Joissain tilanteissa saatetaan joutua käyttämään puolustusvoimien virka-apua, tämä on tapauskohtaista.

5.6. Yhteydenpito ja yhteistoiminta: järjestöt, kirkot ja muut uskonnolliset yhdyskunnat

Kolmas sektori toimii omien periaatteidensa mukaan ja oma-aloitteisesti. Seudulla tämä nähdään voimavarana, josta häiriötilanteessa tarvittavaa apuvoimaa voidaan saada. Yhteistoimintaa rakennetaan ja kehitetään jo normaalioloissa jotta laajamittainen toiminta on mahdollista kriisitilanteessa.

6. Poikkeusolojen valmiussuunnitelma, varautuminen poikkeusoloihin

Poikkeusoloihin ei rakenneta erillistä valmiussuunnitelmaa, vaan toimitaan häiriötilanteen valmiussuunnitelman pohjalta valtiohallinnon määräysten ja vallitsevien olosuhteiden sekä toimintarajoitusten mukaan.

6.1. Poikkeusolojen uhkien arviointi

Poikkeusolot ovat lähtökohtaisesti niin vakavia ja ennalta-arvaamattomia tilanteita, että niihin varautuminen spesifisillä skenaarioilla on tarpeetonta. Poikkeusoloissa tehostetaan entisestään häiriötilanteen aikaista toimintaa ja kohdistetaan toimenpiteet kyseessä olevan tapauksen mukaan. Varaudutaan myös entistä suppeampaan resurssivalikoimaan.

6.2. Poikkeusolojen vaikutukset kunnan toimintaan ja toimintaedellytyksiin

Poikkeusoloissa valtiohallinnon antamat määräykset saattavat rajoittaa normaalia toimintaa. Poikkeusolojen aikainen toiminta perustuu normaaliolojen järjestelmään johon tilanteesta riippuen tehdään tarvittavia muutoksia. Toimintaedellytykset riippuvat oleellisesti vallitsevista olosuhteista.

Valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys.

Lain pykälien mukaan viranomaiset voidaan oikeuttaa poikkeusoloissa käyttämään vain sellaisia toimivaltuuksia, jotka ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia lain tarkoituksen saavuttamiseksi. Toimivaltuuksia voidaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi ja oikeassa suhteessa toimivaltuuden käyttämisellä tavoiteltavaan päämäärään nähden. Lain mukaisia toimivaltuuksia voidaan käyttää vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin.

6.3. Kunnan hallinto ja valmiustoiminta poikkeusoloissa

Kunnan päätöksenteko saattaa poikkeusoloissa edellyttää erityisjärjestelyjä. Erityisjärjestelyitä varten valmiuslaissa on säädetty kunnan hallinnosta. Säännöksen mukaan kuntalain estämättä kunnanvaltuusto voidaan poikkeusoloissa kutsua koolle välittömästi ja valtuusto on päätösvaltainen, kun enemmän kuin puolet valtuutetuista on läsnä. Jos valtuustoa ei saada koolle päätösvaltaisena ja painavat syyt edellyttävät välitöntä päätöksentekoa, kunnanhallituksella on oikeus päättää niistä asioista, jotka koskevat kunnan hallinnon järjestämistä, johto- ja hallintosääntöä, toimivallan siirtämistä, talousarviota ja veroja sekä muista valtuuston päätettäväksi säädettyistä asioista. Kunnanhallituksen on mahdollisimman pian saatettava nämä päätökset valtuuston päätettäväksi. Kunnanhallituksen päätös on voimassa kunnes valtuusto on päättänyt asiasta. Edellä mainitut säännökset koskevat myös kuntayhtymää.

Kunnan päätöksentekoa koskevilla valmiuslain toimivaltuuksilla pyritään nopeuttamaan ja joustavoittamaan sitä, sillä tilanteiden hallitseminen edellyttää usein nopeaa reagointia. Samoin toimielinten koolle kutsuminen saattaa olla vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Tapahtumien laadusta ja odotettavissa olevasta toteutumisaikataulusta päätellään, mitkä toimet on tarpeen toteuttaa. Tässä tilanteessa ensitoimena on ympärivuorokautinen tilanneseuranta kriisin koko kestoaikana sekä avainhenkilöstön lomien peruuttaminen ja tarvittaessa keskeyttäminen. Mikäli johtopäätöksenä on, että kunta ei kykene hoitamaan kaikkia sille säädettyjä velvoitteita, sen toimialojen valmiussuunnitelmissa määritellään korostuvat ja väistyvät toiminnot. Korostuviksi on katsottava ensisijaisesti elintärkeitä toiminnot. Väistyviksi toiminnoiksi tulisi ensisijaisesti katsoa sellaiset kunnan toiminnot, joiden keskeyttämisestä ei synny kuntalaisille eikä kunnalle vakavaa haittaa tai pysyviä menetyksiä. Keskeytyspäätöksessä on huomioitava vapautuvien tila- ja henkilöresurssien käyttömahdollisuudet korostuviin tehtäviin. Päätöksiä tehtäessä otetaan huomioon valtion hallinnon antamat ohjeet. Tehdyt päätökset saatetaan välittömästi johtoryhmän ja edelleen luottamushenkilöiden tietoon. Jokainen hallintokunta priorisoi toimintonsa lähtökohtaisesti tärkeysasteen mukaan:

1. elintärkeitä ja lakisääteiset tehtävät
2. muut lakisääteiset tehtävät
3. vapaaehtoinen palveluntuotanto

6.4. Varausjärjestelyt ja varaamisen vastuut (henkilöstön/kaluston/rakennusten)

Varausjärjestelyt kuuluvat toimialojen niistä vastaaville henkilöille, ja varaukset tehdään jo normaalioloissa. Ne toteutetaan ennalta normaaliolojen ja häiriötilanteen valmiussuunnitelman vastuiden mukaisesti, muuten valtiorhallinnon ohjeiden mukaan.

Henkilöt: Varaajan tulee ilmoittaa aluetoimiston päätöksestä varatuille henkilöille. Varaajan tulee tarkistaa varauksensa yhden - kolmen vuoden välein ja aina, mikäli varaajan toimintamenetelmissä, organisaatiossa tai henkilöstössä tapahtuu huomattavia muutoksia. VAP - henkilöt varataan kunnan omasta organisaatiosta ja tarvittavilta osin myös alihankkijoiden osalta. Henkilörekisterin ylläpito perustuu pelastuslakiin. Tarkempi ohje löytyy puolustusvoimien verkkosivuilta.

Kaupungin kiinteistöt ovat oletusarvoisesti varattuja kaupungin omaan käyttöön, eikä niitä varata erikseen poikkeusolojen käyttöön. Suorituspaikkoina mahdollisesti käytettävät yksityisten omistuksessa olevat rakennukset ja tilat varataan kuitenkin aina kunnan poikkeusolojen käyttöön.

Ajoneuvo- ja työkonevarausesitysten suunnittelussa otetaan huomioon ajoneuvojen ym. kaluston sekä muiden alueen rakennusten varaukset. Tarkoituksena on säilyttää organisaation toimintakyky myös poikkeusoloissa. Varattavaksi tulee esittää vain se määrä kalustoa, joka on huoltovarmuuskriittisen organisaation normaalin toiminnan säilyttämisen kannalta välttämätöntä. Organisaation oman toiminnan lisäksi varausesityksissä tulee huomioida esimerkiksi raaka-aineiden, koneiden ja varaosien, lopputuotteiden sekä muut tarpeelliset kuljetukset.

6.5. Väestönsuojelutehtävät ja väestönsuojeluorganisaatio

Kunnan väestönsuojelun tavoitteena on, että väestö kytetään suojaamaan normaaliolojen onnettomuus- ja vaaratilanteissa sekä poikkeusoloissa siten, että ihmishenkiä ei menetetä puutteellisten suojaamismahdollisuuksien vuoksi. Suojautumiskeinot ovat suojautuminen sisätiloihin ja evakuointi vaaralliselta alueelta. Tehtävät toteutetaan ennalta normaaliolojen ja häiriötilanteen valmiussuunnitelman vastuiden mukaisesti, neuvotellaan myös pelastuslaitoksen ja Vapepan kanssa.

Pelastuslaitoksen vastuulla on alueen väestön suojaamisen suunnittelu yhteistyössä alueen kuntien ja muiden osapuolien kanssa. Keskeistä väestön suojaamisessa on suojautumista koskevien ohjeiden antaminen väestölle.

Väestönsuojissa mikäli niitä on, tulee olla tietty materiaali, jolloin suojan käyttö useamman vuorokauden ajan on mahdollista. Muun materiaalin varaamiseen pelkästään poikkeusoloja varten ei ole tarkoituksenmukaista.

Materiaali koostuu niistä välineistä ja laitteista, joilla väestönsuojeluorganisaation eri muodostelmat varustetaan poikkeusolojen varalle, ja pohjautuvat mahdollisimman pitkälti

päivittäiseen käyttöön. Suojelumateriaali täydentyy kaupungin eri toimialoilla päivittäisessä käytössä olevalla materiaalilla. Poikkeusoloja varten tarvittava mahdollinen lisämateriaali on mainittu eri toimialojen valmiussuunnitelmissa. Kukin perustajavirasto hankkii, ylläpitää ja sijoittaa hankkimansa väestösuojelumateriaalit ja sijoituspaikat omatoimisesti.

6.6. Varautumiskoulutus ja harjoitukset

Koulutuksen tavoitteena on luoda kunnan koko valmiusorganisaatiolle sellainen jatkuva valmius, että jokainen henkilö pystyy hoitamaan hänelle määrätyt tehtävät, osaa käyttää saatavilla olevia laitteita ja on kykenevä keskinäiseen yhteistoimintaan kaikilla eri kuntaorganisaation tasoilla. Koulutuksessa käytetään tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita.

Harjoitusten tarkoituksena on useimmiten suunnitelmien ja toimintamallien testaaminen. Harjoitukset tarjoavat hyvän pohjan suunnitelmien kehittämiseksi. Kunnan johtoryhmä arvioi valmiustilanteen kerran vuodessa ja todetessaan mahdollisen lisäkoulutustarpeen ryhtyy toimenpiteisiin. Tarkastelussa huomioidaan kunnan henkilökunnan vaihtuvuus ja varamiesjärjestelyt. Jokaisen toimialan johto järjestää perehdytyskoulutuksen niille uusille työntekijöille, joille osoitetaan valmiuden ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä.

Varautumiseen liittyvää koulutusta on saatavilla useilta tahoilta kuten esim. MPK, SPR, Pelastusopisto ja monet muut toimijat. Kunnat pitävät sisäisiä koulutuksia ja harjoittelevat usein pienimuotoisesti. Isommat alueelliset harjoitukset tehdään Aluehallintoviraston alaisuudessa määräajoin.

6.7. Valmiussuunnittelun vastuut ja vastuuhenkilöt kuntakonsernissa

Kullakin kunnalla on oma määritelty vastuutaho suunnitelman ylläpitoon ja muokkaukseen. Seudullisessa valmiussuunnitelmassa on erikseen sovittuna päivitys- ja ylläpitovastuut yhteisen ja kunnallisten osuuksien suhteen.

6.8. Varautumisvelvoitteiden huomioiminen ostopalveluissa ja sopimusperusteisessa palvelutuotannossa

Valmiuslaissa säädetty varautumisvelvoite koskee vain julkisen hallinnon tehtävien hoitamista. Säännös koskee myös kunnan tai kuntayhtymän liikelaitosta, mutta se ei koske viranomaisten yksityisiltä palveluntarjoajilta ostamia palveluita. Ulkoistaessaan palveluitaan on kunnan huolehdittava myös siitä, että varautuminen huomioidaan hankintasopimuksissa siltä osin kuin palvelut katsotaan liittyviksi elintärkeiksi tai kriittisiksi katsottuihin toimintoihin.

Palvelusopimuksessa palvelun tarjoajan tulee esittää, miten kyseinen palvelu järjestetään normaaliolojen eritystilanteissa. Alihankintaketjuihin kiinnitetään huomiota varausten suhteen ja tarvittaessa varataan myös alihankittu henkilöstö/kalusto mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan. Myös sopimukset laaditaan varautumisen näkökohdat huomioon ottaen.

6.9. Yhteistoiminta varautumisessa ja suunnitelmien yhteensovittaminen

Kaustisen Seutukunta ylläpitää ja koordinoi omalta osaltaan seudullista valmius-, varautumis-, ja huoltovarmuussuunnittelua, josta seutukunnan kaikki jäsenkunnat pääsevät hyötymään. Toiminta pitää sisällään keskustelua, työpajoja, yhteishankkeita ja muuta toimintaa kulloinkin vallitsevan tilanteen mukaan.

Kunnanjohtajat kutsuvat kunnissaan säännöllisesti koolle toimialojen johtajista koostuvan työryhmän. Työryhmän tehtävänä on tarkastella jokainen toimialasuunnitelma yhdessä lävitse ja tehdä suunnitelmiin tarvittavat korjaukset, mikäli havaitaan ongelmia suunnitelmien yhteensovittamisessa.

Eri toimialojen valmiussuunnitelmien yhteensopivuus varmistetaan kunnan valmiussuunnitelman yleisessä osassa, koska se toimii kokoavana suunnitelmana. Tämä on tärkeää, jotta koko kuntaa tai useampaa kuin yhtä toimialaa koskevan häiriötilanteen aikana ei yllättäen törmätä epäselvyyksiin tai virheolehtamiin muiden toimijoiden resursseista, toimintatavoista ja vastuista. Myös suunnitelmien päivittäminen on tällöin helpompaa.

6.10. Pelastuslaitoksen tuki valmiussuunnittelulle

Pelastuslaitos tukee valmiussuunnittelua omista lähtökohdistaan ja tarvittaessa tapauskohtaisesti. Kunnat itse ovat vastuussa valmiussuunnittelusta, joskin yhteensovitus ja tiedon saumaton kulku on myös pelastuslaitoksen tavoitteena. Hyvinvointialueiden toiminnan aikana kuntien varautumisen tuki ei ole pelastuslaitoksen lakisääteinen tehtävä, vaan siitä sovitaan tarvittaessa kuntakohtaisesti. AVIn lakisääteisenä tehtävänä on yhteensovittaa alueellista varautumista myös kuntien osalta. Laki aluehallintovirastoista 4§ 2 mom kohta 3.